

Objektivní měření mrakovitosti

Mottling – rovnoměrná distribuce metalického pigmentu při lakování v automobilovém průmyslu

1. Úvod

V dnešní době jsou velmi vysoké nároky na kvalitu povrchových úprav v automobilovém průmyslu z pohledu jednotnosti vzhledu a barevného odstínu. Je ověřeno, že výborný vzhled laku karoserie pozitivně působí na vnímání kvality celého vozu a rozhodování zákazníka o jeho koupi. Z toho důvodu je důležité, aby měla karoserie vozu a všechny exteriérové díly jednotný vzhled a barevný odstín. Jednotný vzhled je hlavním kritériem kvality.

Mrakovitost není ničím novým, výrobci automobilů tento efekt vizuálně kontrolují již řadu let. Vizuální kontrola však má jeden velký nedostatek – podle čeho pozorovatel rozhodne zda je vzhled dílu vyhovující či nikoliv? Vnímání efektu mrakovitosti je velmi subjektivní a proto je potřeba měřicího přístroje, který jej objektivně změří a výsledek zobrazí ve formě hodnoty, pro kterou lze nastavit toleranci. Mrakovitost spočívá v malých rozdílech světlosti barevného odstínu v ploše a je nejlépe pozorovatelná na světlých metalických barvách. Tento efekt může být způsoben nesprávnou formulací barvy (rozdíly v množství, typu, velikosti metalického pigmentu) nebo špatným nastavením procesu lakování. Například: nerovnoměrná tloušťka vrstvy barvy (base coat) nebo špatná orientace částic metalického pigmentu.

Za vývojem přístroje cloud-runner stojí skupina odborníků z automobilky, výrobců nátěrových hmot pro automobilový průmysl, výrobců aditiv a pigmentů, a výrobců lakovacích zařízení. Tato skupina odborníků měla za úkol ohodnotit velké množství vzorků s různými velikostmi a viditelností mraků. Vývoj přístroje se podířil jednomu zásadnímu faktu – výsledky přístroje musí bezvadně souhlasit s tím, co vidí lidské oko.

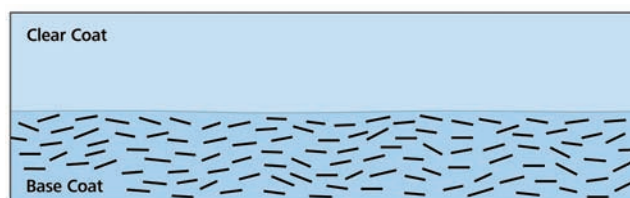
2. Vizuální vyhodnocení mrakovitosti a její možné příčiny

Vzhled karoserie vozu a dalších lakovaných částí je popsán ve standardech jednotlivých automobilky. Ve standardech jsou popsány požadavky na vzhled a nežádoucí defekty lakovaných dířů. Mrakovitost je jedním z nechtěných defektů lakovaného povrchu. Co tedy je mrakovitost? Rozdíly ve světlosti barevného odstínu na ploše, které jsou viditelné a popsatelné jako: textura, pruhy, fleky, mraky. Tyto defekty mohou nabývat různé velikosti a jsou dobře pozorovatelné především na velkých plochách karoserie jako jsou kapota nebo dveře.

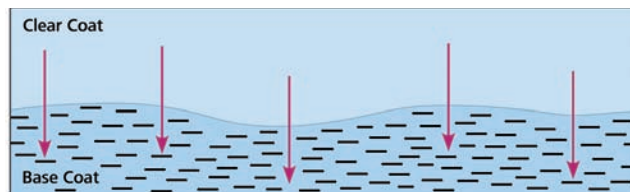
Některé automobilky používají pro vizuální posouzení mrakovitosti referenční panely s různými stupněmi tohoto defektu. Ovšem vizuální posouzení není vždy dokonalé a záleží na řadě vnějších vlivů: spektrum okolního světla a jeho intenzita, vzdálenost od pozorovaného povrchu, úhel pozorování vzhledem ke karoserii a vzhledem ke zdroji světla, atd... Nemalý podíl na posouzení dobrého či špatného vzhledu má i citlivost jedince, který objekt hodnotí.

Čím může být mrakovitost způsobena? Příčiny lze rozdělit do dvou skupin:

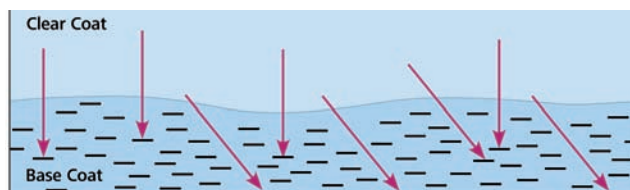
1. **formulací nátěrové hmoty** – například použitím nevhodného aditiva, které neumožní správné rozložení částic metalického pigmentu ve vrstvě (obrázek 1), popřípadě použitím jiného typu metalického pigmentu.
2. **nastavením podmínek procesu lakování** – například rozdílnou tloušťkou aplikované vrstvy, která způsobí prosvítání podkladu (obrázek 2, 3).
Současná změna šarže barvy a nastavení podmínek lakování pak může snadno způsobit naprosto odlišný vzhled a značnou mrakovitost.

Obrázek 1: Špatná orientace částic metalického pigmentu

Obrázek 2: Rozdílná tloušťka barvy

Obrázek 3: Rozdílná tloušťka barvy

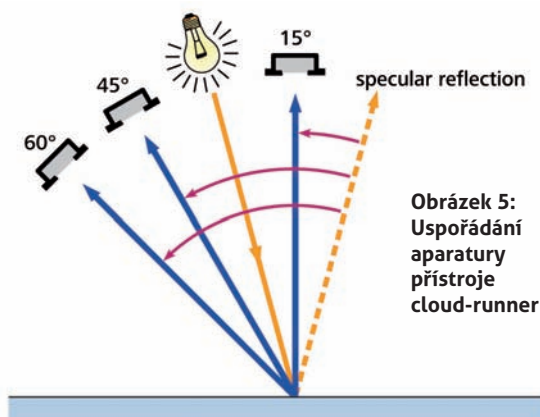
To vše jsou pádné argumenty proč mrakovitost měřit a větší na výrobců nátěrových hmot tak činí pomocí víceúhlných spektrofotometrů na měření barevného odstínu. Takový postup je však velmi náročný (vyžaduje velmi vysoký počet měření, zpravidla 100 a více) a v podmínkách běžné lakovny v automobilce neaplikovatelný.

Obrázek 4: Příklad vlivu pozorovací vzdálenosti na vnímání efektu mrakovitosti.

3. Objektivní měření mrakovitosti

Pro objektivní posouzení mrakovitosti je potřeba změřit změnu světlosti na velké ploše, pod různými pozorovacími úhly (obrázek 5, 6).

Obrázek 5: Uspořádání aparatury přístroje cloud-runner

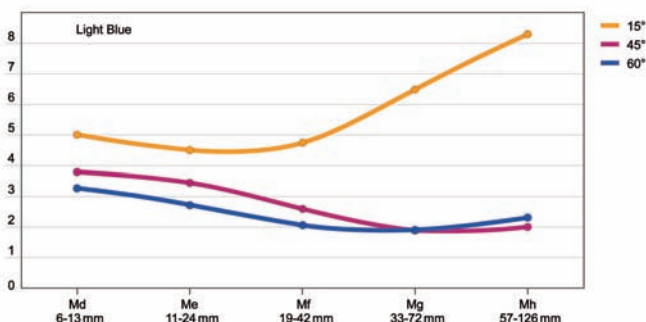
Obrázek 6: Přístroj cloud-runner

Přístroj cloud-runner při měření automaticky zaznamenává změnu světlosti odraženého světla od povrchu, který je osvětlen LED světelným zdrojem umístěným 15° od kolmice k povrchu. Záznam odraženého světla pak probíhá na senzorech, které jsou umístěny v úhlech 15°, 45°, 60° od pomyslného úhlu odrazu světla. Měření probíhá na dráze 10–100 cm (lze nastavit podle velikosti měřeného dílu) a při posunu přístroje se neustále vyhodnocuje změna světlosti (obrázek 7).

Obrázek 7: Záznam změny světlosti povrchu při skenování

Zaznamenaný výsledek se automaticky přepočítá do šesti základních hodnot, které odpovídají velikosti jednotlivých mraků a jejich viditelnosti. Záznam skenování probíhá automaticky pro všechny tři pozorovací úhly a výsledek je následně přenesen do grafu: osa X (6 skupin velikosti mraků), osa Y (viditelnost mraků – vyšší hodnota = lépe viditelný mrak) – viz obrázek 8.

Obrázek 8: Záznam měření mrakovitosti pro 3 detekční úhly současně

Mottle Size	
Md	6 - 13 mm
Me	11 - 24 mm
Mf	19 - 42 mm
Mg	33 - 72 mm
Mh	57 - 126 mm
Mi	100 - 200 mm

4. Souvztažnost naměřených výsledků s tím, co vidí lidské oko

Většina jedinců nejlépe rozeznává mraky s velikostí 50 až 100 mm. Z toho důvodu je potřeba použít pro vizuální posouzení i měření dostatečnou plochu o minimálních rozměrech 30×50 cm. Tento fakt byl potvrzen nezávislou studií výrobců barev pro automobilový průmysl, kteří hodnotili různé velikosti mraků na různých barevných odstínech. Jak je popsáno již výše, malé velikosti defektů – malé mraky jsou způsobeny formulací a běžně jsou popsány jako TEXTURA. Tato textura má vliv na viditelnost velkých mraků – MRAKOVITOST. Příklad: mrakovitost stříbrné metalické barvy bude lépe viditelná při jemnější textuře a naopak hůře viditelná při vyšší textuře.

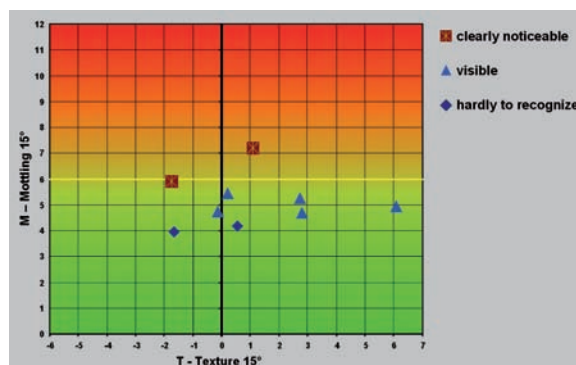
Aby bylo možné zavést tolerance pro mrakovitost, bylo potřeba zjednodušit výsledek měření. Výsledkem tohoto zjednodušení je souhrnná hodnota pro velké mraky (M):

$$M = LM * (1 - f * T) \quad \text{kde } LM = (0.5M_f + \max(M_g, M_h))/1.5$$

A souhrnná hodnota pro malé defekty, tj. Texturu (T):

$$T = (M_d + 0.5M_e)/1.5 - 6$$

Pro snažší vyhodnocení výsledků se hodnoty M (Mraky) a T (Textura) přenesou do grafu Mottle-Chart (obrázek 9), který může být použit pro kontrolu kvality nebo pro optimalizaci mrakovitosti. Pro účely kontroly kvality lze nastavit toleranci (zelená – oranžová – červená) pro hodnotu M.

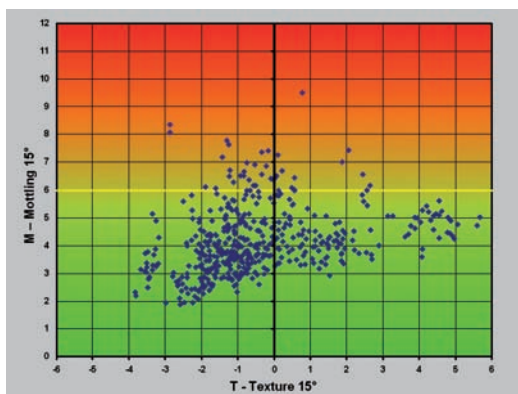

Obrázek 9: Mottle-Chart

5. Praktické případy použití přístroje cloud-runner v praxi

Běžná kontrola kvality:

Jak již bylo zmíněno, mrakovitost je závislá na nastavení procesu lakování. Z toho důvodu je potřeba objektivně kontrolovat proces lakování, zejména při zavádění změn jako jsou: náběhy nových barev, změna šarže barvy, změna nastavení lakovacích robotů, atd... Obrázek 10: výsledky měření 100 karoserií s různými barevnými odstíny a různou texturou. Byla nastavena tolerance pro hodnotu M 15°. Uživatel dostane jasný přehled o stavu měřených vozidel.

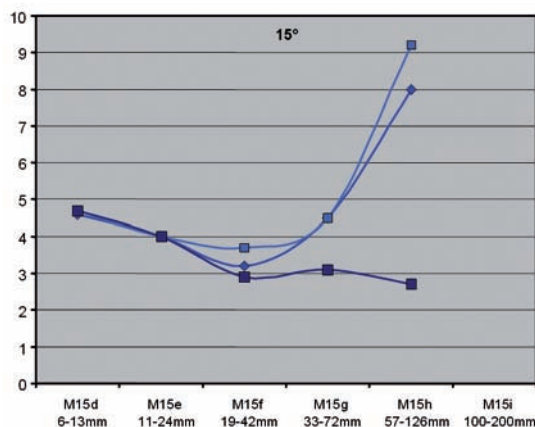
Obrázek 10: Výsledky měření 100 karoserií v grafu Mottle-Chart

Vznik pruhů:

Klasickým příkladem špatně nastaveného procesu lakování je vznik tzv. pruhů (obrázek 11).

Obrázek 11: Pruhů

Obrázek 12: Výsledky měření kompletního spektra mrakovitostí vyhovujících dílů (dveře) a nevyhovujících dílů (kapota)

Obrázek kompletního spektra mrakovitosti (obrázek 12) zobrazuje výsledky měření na stříbrné metalické barvě. Výsledná křivka zobrazuje zvýšení hodnoty M₁₅, pro měření na kapotě vozu, zatímco na dveřích vozu tato hodnota zůstává nízká.

Pro správnou detekci defektu – pruhů v tomto případě, bylo potřeba měření na dostatečné vzdálenosti a současně správné orientace měření – kolmo vůči směru lakování.

6. Závěr

Pro zaručení dobrého jednotného vzhledu lakovaného povrchu je zapotřebí profesionální měřicí techniky. Vizualní posouzení je nedostatečné, neboť závisí na řadě vnějších vlivů, které nemůžeme ovlivnit a které v prostředí sériové výroby nejsou vhodné. Pro vizualní posouzení nelze stanovit tolerance. Při měření přístrojem je výsledkem číslo, pro které lze stanovit jasnou toleranci.

*Autor: Gabriele Kigle-Böckler, Global Business Manager
Přeložil: Jan Vláčil, Sales Manager Czech Republic & Slovakia
Firma: BYK-Gardner GmbH, Lausitzerstr.8, 82538 Geretsried, Germany*

Uspadněte si práci, použijte měřicí přístroj a lepší výsledky se rychle dostaví!

Použitá literatura:

- Alman, D. H., „Directional Color Measurement of Metallic Flake Finishes“, Proceedings of the ISCC Williamsburg Conference on Appearance, 53 (1987)
- Baba, G., Kondo, A., and Mori, E., „Goniometric Colorimetry“, Proceedings of the 6th Congress of the AIC, Vol. II, 213, Buenos Aires (1989)
- Eierhoff, D., Wigger, D., „On Cloud Nine – A Potential Evaluation Tool for Local Fluctuations of the Viewing Angle Dependent Brightness of Automotive Effect Coatings“, Proceedings of the 7th COSI 2011 Coatings Science International Conference, Noordwijk (2011)
- Kigle-Böckler, G., „New and Innovative Testing Technologies for Effect Finishes“, Proceedings of the 11th AIC Color Congress, Sydney (2009)
- Kirchner, E. J. J., van den Kieboom, G. J., Njo, S. L., Super, R., Gottenbos, R., „The Appearance of Metallic and Pearlescent Materials“, COLOR research and applications, 2006 Wiley Periodicals, Inc.

